

Ζητιτική Θεάτρου

“Οί δίκαιοι” του Καμύ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΙΑΣΟ ΜΥΡΑΤ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ «ΑΛΦΑ»

ΟΙ ΟΜΙΛΙΕΣ ΤΩΝ κ. κ. ΑΓΓ. ΚΑΤΑΚΟΥΖΗ-
ΝΟΥ, Ε. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ, ΑΓΓ. ΤΕΡΖΑΚΗ

Πανηγυρικό χαρακτήρα είχε χθές η πρώτη των «Δικαίων» του Άλμπερ Καμύ, στο θέατρο «Αλφα», από τον θίασο του Δημήτρη Μυράτ. Πριν αρχίσει η παράστασι έγινε το φιλολογικό μνημόσυνο του πρόωρα χαμένου συγγραφέα, που ωργάνωσε η Έλληνογαλλική Πνευματική Ένωσις. Συγκινημένος, με λόγια όμορφα και συγκινητικά ο καθηγητής κ. Άγγ. Κατακουζηνός έδωσε μια εικόνα του ανθρώπου Καμύ που πολύ πόνεσε στη ζωή του, γι' αυτό και πολύ αγάπησε τον άνθρωπο. Ο κ. Εύ. Παπανούτσος παρουσίασε τον στοχαστή Καμύ που είδε την κίνησι της ανθρωπίνης ιστορίας στη διαρκή συνειδησιακή εξέγερση του ανθρώπου κατά του ψεύδους και αντίθετα προς κάθε συνθηκολόγησι με τη βία. Ο κ. Άγγ. Τερζάκης απέτισε φόρο τιμής, στην όρθια, την αντρίκια ψυχή, τον λογοτέχνη με την υπευθυνότητα, με την γρηγορούσα συνείδησι που απαιτεί ο αιώνας μας. Έγινε έτσι μια εκπλήρωσι χρέους προς τον μεγάλο φίλο που είχε κλείσει στην καρδιά του την Έλλάδα και στο λογισμό του το ελληνικό φώς, προς τον βασανισμένο αλλά πάντα μαχόμενο άνθρωπο, που αγωνιούσε, αλλά δεν έπαυε να αγωνίζεται, στις πρώτες ανθρώπινες επάλξεις για μερικές καίριες ανθρώπινες αξίες. Αυτή την άμαχη, καθέννας, όποιες κι' αν έχη διαφορές στις ιδέες μαζί του, είναι υποχρεωμένος να του την αναγνωρίσει. Ψυχή του ήταν η άμαχη του για τον άνθρωπο. Και αξίζει πολλά κάθε τέτοια ψυχή σε μια εποχή, που θάνασσα συνθλίβει την ανθρώπινη ψυχή.

Καυτής ιδεολογικής ύφης έργο είναι οι «Δίκαιοι». Γύρω από την κοινωνική επανάστασι πλέκεται, την ιδέα της συζητεί, τα ψυχολογικά προβλήματα των ανθρώπων που δένονται μαζί της παρουσιάζει: Τη βία και τον δισταγμό, την απόφασι και την εκτέλεσι, το σκοπό και το μέσο, το μίσος και την αγάπη, τον τρόπο και την δειλία, την βίαιη αφαίρεσι της ανθρώπινης ζωής και την εξέλιεσι με την διπλά θανατική αντιπληρωμή.

Χωρίς να είναι ιστορικό, στηρίζεται σε πραγματικά ιστορικά στοιχεία. Οι «δίκαιοι» είναι μια ομάδα σοσιαλεπαναστάτες του 1905, που πίστευαν ότι με την ατομική τρομοκρατία θα κατέλυαν τον δεσποτισμό. Απόφασί τους ήταν να δολοφονήσουν τον Μ. Δούκα. Η πρώτη απόπειρα ματαιώνεται. Ο Μ. Δούκας συνοδεύεται από τα ανήψια του. Ο Γιάνεκ που έχει αναλάβει να ρίξη τη βόμβα τὰ βλέπει να κοιτάζουν θλιμμένα στο κενό και διστάζει. Γυρνά στην ομάδα και τίθεται υπό την κρίσι της. Ο Έξαλλος επαναστάτης Στέπαν θα τον καταδικάση. Άλλα η Σόνια θα του φωνάξη κατά πρόσωπο: «Άνοιξε τα μάτια και κατάλαβε ότι η οργάνωσι θα έχανε τη δύναμι και την επιρροή της αν ανεχόταν Έστω και μια στιγμή να σκοτώνονται παιδιά από τις βόμβες της». Κι' η ομάδα θα εγκρίνη τη στάσι του. Η δεύτερη απόπειρα θα επετύχη. Κι' ο Καμύ θα βρή την εύκαιρία να προβάλη μια σειρά ερωτήματα: Πώς μπορεί κανείς ν' αφαιρέση μια ανθρώπινη ζωή; Ποιός του δίνει το δικαίωμα; Η δικαιοσύνη; Τί είναι η δικαιοσύνη μπρος στη ζωή; Η σκοπιμότητα για μια μελλοντική εύτυχία; Ποιός έγγυάται γι' αυτήν; Ποιός έγγυάται ότι και η δικαιοσύνη μόλις πετύχη το σκοπό της δεν θα γίνει κι' αυτή αστυνομία, που θα αφαιρή ζωές χωρίς να τις πλη-

ρώνη; Δεν θα διστάση γι' αυτό να παρουσιάση την ίδια την Σόνια να κλαίη που ο Μ. Δούκας σκοτώθηκε από τη βόμβα της, να πιστεύη κι' αυτή μαζί με τον Γιάνεκ που βρίσκεται στη φυλακή και τον περιμένει η άγχονη, ότι μόνη κάθαρσι, μόνη εξέλιεσι, θα είναι ο θάνατος που θα τον απαλλάξη από τον χαρακτηρισμό του ως φονιά.

Με τον τρόπο αυτόν ο Καμύ θέτει τον θεατή αντιμέτωπο στην επανάστασι. Η βία της προβάλλεται ως απόρροια μίσους, αι απαιτήσεις της καταδικάζονται ως απάνθρωπες, τη θέσι του μίσους καλείται να πάρη η αγάπη, η αγάπη για τη ζωή πάνω από την δικαιοσύνη, η αγάπη για τον άνθρωπο γενικά. Όλα αυτά μέσα από ένα προσωπικό πρίσμα που τοποθετεί τις ανθρώπινες πράξεις πάνω σ' ένα ατομικό επίπεδο, με κάποια αφαιρετικότητα και απολυτότητα μονομερή, που δεν επιτρέπει και στην αντίθετη όψι των πραγμάτων να προβληθή με μια δικαίωσι της αναγκαιότητός της, που αφήνει να διαφεύγη ότι όπως απάνθρωπη απαίτησι είναι η αφαίρεσι μιάς ζωής, το ίδιο κάποτε απάνθρωπη μπορεί να είναι και μια ανθρώπινη παρουσία. Πέραν όμως αυτού ο Καμύ θέτει όρθα το μεγάλο πρόβλημα του συσχετισμού σκοπού και μέσων στην ανθρώπινη πορεία. Καμιά ελεύθερη συνείδησι δεν θα μπορούσε να δεχθή το τόσο πολύ αμφίοχθα λατρευόμενο στην εποχή μας Ιησουητικό δόγμα «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα». Η αποδοχή του, ανεξάρτητα από την πιθανή εξ αίτίας του άποτυχία και αυτού του σκοπού, θα έσήμαινε απάρνησι της ανθρώπινης αξίας και θα ώδηγούσε σε νέους σκοταδισμούς και δεσποτισμούς. Βέβαια η λύσι του προβλήματος απανθρωπία και αγάπη για τον άνθρωπο, δεν περιορίζεται πια σήμερα μέσα στα ατομικά πλαίσια των παλιών σοσιαλεπαναστατών ή των σημερινών υπαρξιστών, ή προσωπική υπευθυνότητα συνυφαίνεται με τη συνολική συνειδησιακή αφύπνισι του ανθρώπου. Όπωςδήποτε όμως αξίζει πολλά ο προβληματισμός που γίνεται από τον Καμύ. Κι' η θέσι του ζέοντος αυτού για κάθε άνθρωπο προβλήματος, αξίζει πολύ περισσότερο, καθώς παρά την αναπόφευκτη έγκεφαλικότητα —και κάποια χαλαρότητα στην τελευταία πράξι — που επισύρει ο χειρισμός του, σε πολλά σημεία του έργου γίνεται από τον Καμύ με ζέουσα ψυχή, με όλοθερμη ανθρώπινη καρδιά, που συχνά αποδεσμεύεται από την ψυχρή λογική και κάνει το έργο ζεστό, ανθρώπινο, ρωμαλέο, με πρόσωπα ζωντανά, συνεπή, τίμια, αγνά, αληθινά, κινούμενα μέσα σε καταστάσεις πραγματικές, ανάμεσα από συγκρούσεις δραματικές, που κι' όταν δεν συγκινούν, διατηρούν το ενδιαφέρον. Έτσι που στο τέλος να μην ξέρη κανείς αν πρέπει να τα καταδικάση ή να κραυγάση μαζί με τη Νόρα: «Έλεος για τους δίκαιους!...» ή απλώς να τα θαυμάση.

Ας είμαστε όμως κι' εμείς «δίκαιοι»: Σίγουρα δεν θα νοιώσαμε αυτή τη ζεστασιά του Καμύ αν δεν είχαμε μπροστά μας ένα Δημήτρη Μυράτ, ζωντανό Γιάνεκ, αγνό και ήρωικό, χαρούμενο και τολμηρό, αδιάφορο λυτρωτή και με τη θυσία αυτόλυτρώμενο. Συμπονετική και ήρωική, καρτερική και τρυφερή στάθηκε δίπλα του η Βούλα Ζουμπουλάκη. Ίσως μια κάποια περισσότερη διαχυτικότητα και μια μείωσι της αποτομότητας στις κραυγές του ξεσπάσματος, να μην έβλαπταν. Όπως φυσικά ένα κατέδασμα του τόνου κραυγής του Βύρωνα Πάλλη, θα ενίσχυαν την κατά τ' άλλα φυσική απόδοσι του εξαλλου άκραίου επαναστάτη Στέπαν. Άρκετά συγκρατημένα ο Γιάννης Άργύρης έδωσε χαρακτηριστικά τον τύπο του συνετού άρχηγού της ομάδος και καλός σταν ρόλο του ό Θ. Έξαρχος. Ο Νίκος Δενδρινός ξεχώρισε με το εμπουφόνικο παρουσίασμα του κατάδικου —δημίου, όπως και ο Β. Ανδρινίδης στον σαρκαστικό Σκουράτωφ — για τον όποιο όμως κάθε άλλο παρά μια τόσο εκλεπτυνσι της φωνής χρειάζεται. Όπως έπρεπε η Κρινιώ Παπαώς δούκισσα και ο Ν. Λεπενιώτης ως φύλακας. Το ίδιο και τα σκηνικά του Γιάννη Τσαρούχη.

ΜΠΑΜΠΗΣ Δ. ΚΛΑΡΑΣ